

РАЗОМ У ШКОЛІ

Як учителі можуть допомогти батькам стати активними учасниками шкільного життя?

civis.

Przemiany w regionie

civis.

Автор: Piotr Sienkiewicz

Графічний дизайн: Julia Krzywicka

Фотографії:

Фото на обкладинці та на сторінках 8 і 26: <https://www.schools-for-democracy.org/student-self-government/dobri-praktyky-us/uchnivske-samovryaduvannya-teritoriya-mozhливostej>

Фото на сторінці 4: Marianna Kulesza

Інші фотографії: Canva

Фонд Civis Polonus

Варшава, 2025

Видання створено в рамках проекту «Залучаємо батьків до співпраці зі школою», що реалізується Фондацією «Civis Polonus» у співпраці з організацією «Унікальна країна».

Проект фінансується спільно з Фондацією Освіта для демократії, в рамках програми RITA – Зміни в регіоні, який фінансує Польсько-американська фундація свободи.

ПРАВОВА ІНФОРМАЦІЯ

Електронне видання "Разом у школі: Як учителі можуть допомогти батькам стати активними учасниками шкільного життя?" доступне на основі ліцензії Creative Commons "Атрибуція - некомерційне використання 4.0 міжнародне" (CC BY-NC 4.0), що означає можливість використання цих публікацій на умовах ліцензії, доступної на сайті <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl> Деякі права належать до Фондації «Civis Polonus». Текст був створений в рамках проекту «Залучаємо батьків до співпраці зі школою», що реалізується Фондацією «Civis Polonus» з використанням коштів Польсько-американської фундації свободи. Будь-яке використання вмісту дозволено за умови збереження цієї інформації, включаючи інформацію про використану ліцензію, правовласників та про проект «Залучаємо батьків до співпраці зі школою». Зміст ліцензії доступний на веб-сайті <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>.

ЗМІСТ

01	<u>Що ми отримуємо завдяки співпраці з батьками?</u>	
	Переваги для учнів.....	4
	Переваги для батьків.....	5
	Переваги для вчителів.....	5
	Переваги для школи.....	6
	Переваги для громади.....	6
	Співпраця з батьками та навчальні результати.....	6
02	<u>Якими є сфери співпраці батьків та школи?</u>	
	Батьківство.....	8
	Комунікація.....	9
	Волонтерство.....	9
	Навчання вдома.....	9
	Прийняття рішень.....	10
	Співпраця з громадою.....	10
03	<u>Основи співпраці у школі</u>	
	Діалог.....	11
	Участь.....	15
	Експертність.....	19
04	<u>Рік співпраці з батьками</u>	
	Вересень: Познайомся з батьками.....	20
	Вересень - жовтень: Допоможи батькам зорганізуватися.....	21
	Жовтень - листопад: Підтримай батьків у діагностиці потреб і проблем.....	22
	Листопад - квітень: Підсилюємо діяльність батьків.....	23
	Травень - червень: Святкуй з батьками.....	24
05	<u>Спільні заняття з класними керівниками – розвиваємо компетентності учнів та батьків</u>	
	Цінності	
	Тема: Цінності, або Про приховані мотиви нашої поведінки.....	27
	Обговорення	
	Тема: Цінування, або Побудова фундаменту для адекватного почуття власної гідності.....	32

01 Що ми отримуємо завдяки співпраці з батьками?

Нині загально визнано, що школа є спільнотою, яку формують учні, вчителі та батьки. Проте дуже часто саме батьки виявляються найменш важливим, а іноді й повністю виключеним елементом цієї спільноти. Такий підхід до ролі батьків суперечить науковим дослідженням, які доводять, що вони можуть істотно впливати на якість навчання та управління школою.

Згідно з дослідженнями А.Т.Гендерсон та Н.Берлі, залучення батьків до освіти дітей приносить багато користі як для учнів, так і для школи та громади[1].

Переваги для учнів

Діти, чиї батьки активно беруть участь у їхній освіті, зазвичай досягають кращих результатів у навчанні незалежно від етнічного чи расового походження, соціально-економічного статусу чи рівня освіти батьків.

Такі учні, як правило, мають вищі оцінки, отримують кращі результати на екзаменах і тестах та демонструють вищу відвідуваність занять. Вони регулярно виконують домашні завдання, що свідчить про їхню залученість і відповідальність. Крім того, вони характеризуються вищим рівнем самооцінки, самодисципліни та амбіцій. Ці учні більш вмотивовані до участі у шкільних заняттях.

[1] На основі: Anne T. Henderson, Karen L. Mapp, A New Wave of Evidence The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement (2002): <https://sedl.org/connections/resources/evidence.pdf> (доступ: 01.12.2024 р.)

Діти зацікавлених батьків часто виявляють вищий рівень соціальних навичок. Вони вміють будувати стосунки, співпрацювати з іншими, вирішувати конфлікти й краще функціонувати у групі. Позитивне ставлення до школи часто сприяє кращій поведінці, що зменшує потребу у застосуванні дисциплінарних заходів. Серед таких дітей значно рідше трапляються випадки скерування до спеціальних шкіл або повторного навчання у певному класі.

Дослідження також підтверджують, що діти з культурно різноманітних сімей функціонують краще, якщо батьки та педагоги співпрацюють для зменшення розбіжностей між домашньою та шкільною культурами.

Учні гімназій та старших класів шкіл, чий батьки продовжують співпрацювати зі школою, легше адаптуються до нових навчальних закладів і рідше відмовляються від подальшого здобуття освіти.

Переваги для батьків

Батьки, які беруть активну участь в освіті своїх дітей, мають більше можливостей для спілкування та взаємодії з ними, що дозволяє їм краще розуміти та реагувати на різноманітні потреби розвитку своїх дітей. Вони стають більш чутливими до соціальних, емоційних та інтелектуальних аспектів розвитку дитини.

Крім того, вони стають більш впевненими у своїх батьківських компетентностях та здатності приймати рішення. Батьки отримують ширші знання про розвиток дитини, що дозволяє їм частіше надавати емоційну підтримку та застосовувати позитивне підсилення, рідше вдаючись до покарань.

Батьки, які співпрацюють зі школою, краще розуміють роботу вчителів та вимоги шкільної програми, що полегшує їм підтримку дітей у навчанні вдома. Коли вони знають, чому навчається дитина, то частіше відгукуються на прохання вчителів долучатися до освітнього процесу.

Участь батьків в освіті дітей покращує їхнє ставлення до школи, зміцнює зв'язки зі шкільною спільнотою та збільшує їхню залученість у життя школи. Батьки стають більш обізнаними щодо освітніх стратегій, що формують шкільну систему, та більш активними, коли школа запрошує їх до участі в ухваленні рішень.

Переваги для вчителів

Учителі та директор(к)и, які працюють із великою кількістю залучених батьків, зазвичай відчувають більше задоволення від роботи та почувуються краще реалізованими в професійній діяльності. Постійна участь батьків сприяє кращій комунікації та побудові позитивних відносин між батьками, учителями та адміністративними працівниками школи. Учителі та директор(к)и отримують глибше розуміння ситуації (зокрема культурної) сімей учнів і їхнього різноманіття, що допомагає їм проявляти повагу до вмінь батьків і шанувати витрачений ними час.

Переваги для школи

Школи, у яких батьки є активними, зазвичай мають більш приязну атмосферу. Залученість батьків сприяє побудові позитивних відносин між учителями, учнями та батьками.

Співпраця між батьками та вчителями дозволяє краще адаптувати методи навчання до потреб учнів. Батьки можуть надавати вчителям цінну інформацію про своїх дітей, що полегшує індивідуалізацію навчального процесу.

Активні батьки часто підтримують школу, організовуючи збір коштів, допомагаючи в проведенні шкільних заходів або беручи участь у роботі батьківських рад. Завдяки співпраці з батьками школи отримують більше можливостей для вирішення таких проблем, як прогули, порушення дисципліни чи низькі результати в навчанні.

Переваги для громади

Залученість батьків до навчання допомагає дітям із менш привілейованих середовищ надолужувати освітні втрати та розвивати вміння, необхідні для досягнення успіху.

Співпраця між батьками, школами та місцевими установами сприяє створенню сильніших і більш згуртованих спільнот.

Діти, які отримали підтримку в навчанні, стають більш свідомими та відповідальними громадянами, що позитивно впливає на розвиток усього суспільства.

Співпраця з батьками та навчальні результати

Результати досліджень Джона Гетті[2] чітко показують, що залучення батьків до освіти дітей є важливим чинником, який впливає на їхні успіхи в навчанні. У його аналізі впливу освітніх чинників співпраця батьків зі школою досягла показника ефективності 0,58, що свідчить про суттєвий вплив на результати учнів, перевищуючи середній поріг ефективності, який становить 0,40[3].

[2] <https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/2832-osiem-zasad-istotnych-w-pracy-nauczyciela> (доступ: 01.12.2024 р.)

[3] Ефект розміру впливу (effect size): Дж. Хетті визначає ефект розміру на основі показника 0,40 як «зону бажаних ефектів». Це вказує на втручання, які мають суттєвий вплив на навчання учнів. Фактор з ефектом нижче 0,20 вважається таким, що має мінімальний вплив.

Чинники, що впливають на результати навчання	Результати (барометр впливу)
Самооцінка	1,44
Формувальна оцінка	0,90
Зворотний зв'язок (feedback)	0,73
Відносини вчитель – учень	0,72
Навчання, що базується на вирішенні проблем	0,61
Цілі, які є викликом	0,56
Вплив ровесників	0,53
Залученість батьків	0,51
Навчання в малих групах	0,49
Мотивація	0,48
Задавання запитань	0,46
Постановка високих очікувань	0,42
Домашні завдання	0,29
Індивідуалізація навчання	0,23
Кількість учнів у класі	0,21
Громадські школи	0,20
Додаткові навчальні програми	0,17
Повторювання класу	0,16
Поділ на групи відповідно до вмінь	0,12
Навчання вчителів	0,11
Фахові знання вчителів	0,09

02 Якими є сфери співпраці батьків та школи?

Джойс Епштейн розробила загально визнану та широкоживану модель залучення батьків, яка базується на шести типах співпраці батьків, учнів і школи. Вона вказує на конкретні виклики, що потребують впровадження продуманої стратегії та переосмислення традиційних підходів. Проте, за умови належної реалізації, це приводить до значних результатів: покращення навчальних досягнень, зміцнення зв'язків між батьками та школою, а також формування спільноти, яка підтримує розвиток дітей[4].

Батьківство

Виклики

- Культурні, мовні та економічні відмінності можуть ускладнювати участь батьків у діяльності школи.
- Батьки можуть не усвідомлювати своєї ключової ролі в освіті дитини.
- Відсутність шкільних ресурсів, які підтримували б батьків у їхній виховній функції.

Нова перспектива співпраці з батьками

Батьківство не обмежується задоволенням базових потреб дитини. Школа може стати провідником, який підтримує батьків у супроводі дитини в її розвитку.

Очікувані результати

- Краще розуміння батьками потреб дитини.
- Зміцнення відчуття компетентності батьків у виховній ролі.
- Покращення домашніх умов, які сприяють навчанню та розвитку.

[4]<https://www.monitorszkoly.pl/artukul/koncepcja-joyce-epstein-czyli-partnerstwo-w-edukacji>
<https://www.waldenu.edu/online-masters-programs/ms-in-education/resource/six-types-of-family-involvement-every-school-should-consider> (доступ: 01.12.2024 р.)

Комунікація

Виклики

- Одностороння комунікація (наприклад, лише з боку школи).
- Відсутність доступу до технологій у деяких сімей.
- Недостатня кількість каналів комунікації, адаптованих до різноманітних потреб батьків.
-

Нова перспектива співпраці з батьками

Комунікація — це не лише обмін інформацією, але й побудова діалогу та взаєморозуміння. Школа має прагнути створити систему відкритої, двосторонньої комунікації, яка зміцнює довіру та залученість батьків.

Очікувані результати

- Краще інформування батьків про успіхи їхніх дітей і життя школи.
- Збільшення відчуття спільноти між батьками, учителями та учнями.
- Швидше та ефективніше вирішення проблем.

Волонтерство

Виклики

- Обмежений час батьків.
- Відсутність знань про можливості волонтерства у школі.
- Низький рівень залученості батьків через брак відчуття приналежності до шкільної спільноти.

Нова перспектива співпраці з батьками

Волонтерство має бути гнучким, щоб враховувати різні часові можливості та вміння батьків. Школи можуть запропонувати різноманітні форми залучення, як на місці, так і дистанційно, щоб кожен з батьків мав можливість долучитися до шкільного життя.

Очікувані результати

- Зміцнення зв'язків між батьками та школою.
- Підвищення відчуття приналежності батьків до шкільної спільноти.
- Різноманітність освітньої пропозиції завдяки підтримці батьків.

Навчання вдома

Виклики

- Відсутність у батьків навичок підтримки навчання дитини (наприклад, труднощі з сучасними програмами навчання).
- Низький рівень залученості батьків через брак часу або мотивації.
- Нерівність у доступі до освітніх ресурсів удома.

Нова перспектива співпраці з батьками

Навчання вдома — це не лише виконання домашніх завдань. Це щоденна підтримка у розвитку інтересів, захоплень і здібностей дитини. Школи можуть показувати батькам, як просто й практично підтримувати навчання, залучаючи до цього всю родину.

Очікувані результати

- Покращення успішності учнів завдяки підтримці вдома.
- Зміцнення родинних зв'язків через спільні освітні дії.
- Збільшення залученості учнів до процесу навчання.

Прийняття рішень

Виклики

- Невелике представництво батьків у процесах прийняття рішень.
- Батьки можуть почуватися некомпетентними для участі в таких заходах.
- Відсутність механізмів, які враховують різноманітні думки батьків.

Нова перспектива співпраці з батьками

Участь батьків у прийнятті рішень не означає перебрання на себе ролі школи, а передбачає співпрацю та діалог, засновані на партнерстві. Школа має створити простір, у якому голоси всіх батьків будуть почуті й враховані.

Очікувані результати

- Формування демократичної шкільної спільноти.
- Підвищення довіри батьків до школи та її діяльності.
- Більш ефективне управління школою через врахування потреб усієї спільноти.

Співпраця з громадою

Виклики

- Недостатнє залученість місцевих інституцій у діяльність школи.
- Відсутність координації дій між школою та зовнішніми партнерами.

Перегляд підходу

Співпраця з громадою — це стратегічне партнерство, яке збагачує життя школи та учнів. Школи мають активно шукати підтримку серед місцевих організацій, підприємств і установ, щоб використовувати додаткові ресурси та програми.

Очікувані результати

- Збільшення кількості ресурсів, доступних для школи та учнів.
- Формування усвідомлення важливості освіти у всій громаді.
- Краще підготовка учнів до життя і роботи в суспільстві.

03 Основи співпраці у школі

У розглянутих вище концепціях і наукових дослідженнях можна виокремити три ключові елементи співпраці осіб, які навчають, навчаються, а також батьків:

- Діалог, тобто обмін інформацією, думками, поглядами, пов'язаними з процесом навчання, виховання, організацією школи як спільного місця, важливого для місцевої спільноти.
- Участь, тобто активне залучення всіх членів шкільної спільноти до прийняття рішень і дій на благо школи.
- Експертність, тобто певні знання і вміння, пов'язані з навчанням, розвитком дитини

Діалог

Чим (не) є діалог? [5]

Діалог дає змогу взаємно пізнавати, розуміти й будувати міжособистісні стосунки. Завдяки конструктивному обміну думками та поглядами можна ефективно вирішувати конфлікти, шукати консенсус або компроміс, а також дбати про спільне благо. Такі розмови сприяють подоланню пасивності та створюють відкриті спільноти.

Діалог є відповіддю на зростаючу кризу демократії та концепції громадянського суспільства, яка поглиблюється на тлі наростаючої поляризації і розколів. Діалог — це не дебати чи дискусія. Його мета полягає не в переконанні в правоті власної позиції чи нав'язуванні своїх переконань, а у взаємному вислуховуванні й кращому розумінні причин зайняття певної позиції.

[5] Опрацьовано на основі: Model budowania dialogu krok po kroku. Praktyczny przewodnik o tym, jak tworzyć przestrzeń do dobrej rozmowy w lokalnych społecznościach, FRŚI, Warszawa 2022

<https://frsi.org.pl/model-budowania-dialogu-krok-po-kroku-praktyczny-przewodnik-o-tym-jak-tworzyc-przestrzen-do-dobrej-rozmowy-w-lokalnych-spolecznosciach/> (dostęp: 1.12.2024 r.) (доступ: 01.12.2024 p.)

Суть діалогу полягає в комунікації з іншою людиною, що ведеться в атмосфері поваги та відкритості. Діалог зосереджується на пізнанні думок, мотивацій, цінностей і намірів іншої сторони. На відміну від дебатів чи дискусій, де відбувається конфронтація поглядів, діалог створює простір для зміни власної позиції після вислуховування інших.

Варто пам'ятати, що діалог має свої межі й завершується тоді, коли будь-яка зі сторін застосовує насильство, тобто умисні дії, спрямовані на досягнення переваги та, зрештою, перемогу за рахунок інших учасників. Намір у цьому контексті є ключовим фактором.

Наприклад, якщо хтось підвищує голос через емоції, це є ненавмисною поведінкою. Модератор діалогу може попросити продовжити розмову спокійніше, але при цьому не потрібно хвилюватися за безпеку сторін. Однак, якщо учасник діалогу свідомо (умисно) модулює голос, щоб викликати певний ефект, такий як страх, відмова інших від висловлювання думки чи їх здомінування, тоді йдеться про насильство в комунікації. У такій ситуації для діалогу вже немає місця, і необхідно застосовувати відповідні заходи протидії.

Як обрати тему для діалогу?

Звичайно, тем для розмов у школі є багато. Однак варто звернути увагу на правильне формулювання теми, щоб вона сприяла побудові співпраці, а не створювала бар'єрів між групами шкільної спільноти. Хороша тема:

- Не містить конкретної тези – сприяє пошуку рішень, залучаючи більшу кількість осіб до розмови.
- Стосується важливого питання – такого, що хвилює учнів та/або батьків та/або вчителів.
- Висвітлює мету зустрічі – вказує, чого саме має стосуватися зустріч.

Приклади тем і антитем:

Тема	Антитема
Як підвищити мотивацію учнів до навчання?	Що змінити в системі оцінювання, щоб вона більше мотивувала до навчання?
Яку роль відіграють телефони в житті сучасного підлітка? Як на це має реагувати школа?	Яким чином обмежити використання телефонів у школі?
Як заохотити молодь до фізичної активності?	Чому молодь не хоче займатися фізичною активністю?

Модель цибулини, або як вести діалог?

Модель цибулини — це концепція, що використовується для ведення діалогу і вирішення конфліктів, особливо в контексті медіації та переговорів. Вона базується на припущенні, що кожна конфліктна або проблемна ситуація складається з шарів, які слід послідовно «розкривати», щоб дістатися до суті — тобто до основної потреби сторін, залучених до діалогу. Ключовими елементами цієї моделі є: позиція, інтерес, потреба.

ПОЗИЦІЇ

Те, що ми кажемо, що хочемо

Хочу, щоб школа організувала більше конкурсів

ІНТЕРЕСИ

Те, що мусимо отримати

Хочу забезпечити моїй дитині добру освіту

ПОТРЕБИ

Те, чого ми насправді прагнемо

Хочу, щоб моя дитина отримала додаткові бали при відборі до закладу середньої освіти

1. Позиція (зовнішній шар «цибулини»)

Позиція — це поверхнева та видима заява або вимога сторони в конфлікті. Це те, що сторона говорить, що хоче досягти.

Позиція може бути категоричною та негнучкою, що може призводити до глухого кута.

Приклад: «Я хочу, щоб мій син не мав жодних домашніх завдань».

Приклад: «Я хочу, щоб школа організувала більше конкурсів».

2. Інтерес (середній шар «цибулини»)

Інтереси — це мотиви, які стоять за позицією. Це конкретні цілі або вигоди, яких сторона хоче досягти.

Інтереси є більш гнучкими, ніж позиції, і можуть стати відправною точкою для переговорів.

Приклад: «Я хочу, щоб мій син мав більше часу для розвитку своїх захоплень поза школою».

Приклад: «Я хочу, щоб моя дитина отримала додаткові бали при відборі до закладу середньої освіти».

3. Потреба (ядро «цибулини»)

Потреби — це базові мотивації, що лежать в основі інтересів і позицій. Вони є універсальними, наприклад, потреба у повазі, безпеці, автономії чи належності. Потреби є незмінними та фундаментальними, але їхнє задоволення може мати різні форми.

Приклад: «Я хочу, щоб мій син почувався щасливим і реалізованим».

Приклад: «Хочу забезпечити моїй дитині хорошу освіту».

Потурбуйся про правила

Організуючи діалог, важливо подбати про те, щоб усі учасники знали основні умови та правила, які діють під час розмови. Корисно також представити структуру всього процесу.

Приклади правил:

- Слухаємо одне одного – чекаю на свою чергу.
- Говорю від свого імені (я, на мою думку, як на мене).
- Висловлюю свою думку – не узагальнюю.
- Ставимося одне до одного з повагою.

ЗВЕРНИ УВАГУ НА:

1. Представлення теми

Кожен діалог має починатися з чіткого визначення мети розмови або представлення теми, що буде обговорюватися. Варто переконатися, що тема зрозуміла для всіх учасників, і пояснити, чому вона є важливою.

Приклад: «Я б хотів поговорити про те, як ми можемо краще підтримувати співпрацю між вчителями та батьками».

1. Активне слухання

Активне слухання полягає в уважному вислуховуванні думок іншої особи та підтвердженні їхнього розуміння. Активному слуханню сприяють:

Парафразування: повторення слів співрозмовника своїми словами, щоб переконатися у правильному розумінні, напр.: «Я правильно розумію, що тобі важливо, щоб у підході до домашніх завдань було більше гнучкості, так?»

Уточнення: постановка запитань, які пояснюють або розвивають висловлювання співрозмовника,

напр.: «Що саме ти маєш на увазі, кажучи, що учні відчувають стрес?»

Підсумування: називання ключових моментів розмови для впорядкування інформації, напр.: «Отже, підсумовуючи, тобі важливо, щоб ми разом знайшли спосіб зменшити стрес у дітей».

3. Постановка запитань із зацікавленістю

Задавання відкритих запитань, які демонструють інтерес до іншої особи, допомагає будувати довіру та відкритість. Це також спонукає співрозмовника ділитися своїми думками й емоціями, що сприяє розумінню потреб і перспектив іншої сторони.

Приклад відкритих запитань:

- Що ти думаєш про сучасну систему оцінювання в школі?
- Як ми можемо разом покращити атмосферу в класі?

4. Називання того, що нас об'єднує, і того, що роз'єднує

Важливим елементом діалогу є усвідомлене розуміння та вербалізація спільних точок і розбіжностей. Це допомагає визначити сфери, які потребують роботи, і водночас підтримує позитивний тон розмови.

Приклади:

- Усі ми хочемо, щоб діти почувалися в безпеці та добре розвивалися.
- Бачу, що у нас різні підходи до дисципліни в класі: ти вважаєш, що вона має бути більш суворою, а я переконаний, що варто зосередитися на розмові.

Участь

Для побудови автентичної співпраці між батьками та школою необхідно створити умови для їх реального залучення в життя шкільної спільноти. Таке залучення повинно ґрунтуватися на діалозі — не лише на висловленні думок, а й на активному слуханні. **Школа співпраці — це не педагогічна рада, яка самостійно діагностує проблеми, ініціює нові проєкти та вказує, як батьки можуть долучитися до їх реалізації. Це школа, яка слухає батьків, що говорять про свої тривоги, страхи, мрії та ідеї.** У зв'язку з цим важливо, щоб батьки були залучені до питань школи на найвищих рівнях драбини участі.

Драбина участі (партисипації) — це модель, яка демонструє зростання рівня залучення й впливу на ухвалення рішень у межах певної інституції.

Інформування є базовим рівнем партисипації, який слугує основою для будь-якої участі у шкільному житті. Відсутність прозорої комунікації або інформаційний хаос може значно ускладнювати ефективне впровадження нових рішень та ініціатив.

Щоб учні й батьки могли активніше долучатися до життя школи, потрібно забезпечити належне інформування. Це стосується не лише працівників школи, а й громадських органів, таких як учнівське самоврядування чи батьківська рада, які мають дбати про комунікацію з іншими членами шкільної спільноти.

Школа повинна надавати чітку й зрозумілу інформацію про права, які мають учні та їхні батьки, як у контексті індивідуальних питань учнів, так і стосовно всіх важливих заходів школи. Прозора та систематична комунікація є ключовою для побудови довіри та мотивації всіх членів шкільної спільноти до активної участі у житті закладу.

Консультування є вищим рівнем партисипації, що полягає у зборі думок зацікавлених осіб для адаптації рішень до їхніх потреб. Цей рівень драбини участі передбачає потенційний вплив учасників консультацій на остаточне рішення, хоча не всі думки можуть бути враховані, особливо якщо вони суперечливі.

Особи, які ухвалюють рішення, наприклад директор, учителі, батьківська рада чи керівництво учнівського самоврядування, можуть адаптувати запропоновані рішення до висловлених потреб. Це важливо для створення відчуття причетності та ідентифікації зі школою всіх членів її спільноти. Варто, щоб кожна думка була сприйнята серйозно, а процес консультацій був прозорим і здійснювався за встановленими правилами.

Співучасть в ухваленні рішень. Цей процес вимагає колективного ухвалення рішень різними сторонами, часто з різними точками зору на певну проблему. Для ефективної співучасті потрібні високі комунікативні навички учасників та спільне визначення критеріїв, яким повинно відповідати запропоноване рішення.

Щоб співучасть у прийнятті рішень згуртувала шкільну спільноту, а не спричиняла конфлікти, необхідно ретельно підготувати увесь процес. Важливо не лише зосереджуватися на кінцевому результаті, а й створити належні умови для ефективної комунікації, взаєморозуміння та співпраці між усіма сторонами.

Співучасть потребує часу, терпіння та залучення, але завдяки ній можна напрацювати рішення, які задовольнятимуть усіх членів шкільної спільноти й сприятимуть її розвитку.

Ухвалення рішень. Це процес, у якому конкретна група, наприклад, учні або батьки, ухвалює рішення, лише інформуючи директора школи про його зміст. У школах, з огляду на її статутні зобов'язання та законодавчі норми, більшість рішень ухвалюють працівники. Проте важливо залучати учнів і батьків до процесу ухвалення рішень у питаннях, що їх стосуються, якщо законодавство не визначає конкретного уповноваженого.

У таких випадках можна передати повноваження в певній сфері учням або батькам, а директор лише бере до відома ухвалене рішення та підтримує його реалізацію.

Відмова від передачі частини відповідальності членам шкільної спільноти може призвести до того, що школа сприйматиметься як «чужа» інституція, від якої лише чекають виконання вимог.

Прозора й систематична передача повноважень учням і батькам сприяє зміцненню довіри, співпраці та спільної відповідальності, що є ключовим для творення школи як зінтегрованої спільноти.

На які теми батьки можуть мати вплив?

Батьки, як і учні, мають право висловлюватися з будь-яких важливих для них питань, що стосуються школи. Звичайно, це не означає, що вони можуть брати співучасть у прийнятті рішень. Вони повинні мати гарантію бути дійсно почутими. Нижче наведено приклади тем, на які батьки можуть впливати.

1. Організація роботи школи:

- a) зміст статуту школи,
- b) правила оцінювання,
- c) фінансовий план школи,
- d) план виховної роботи,
- e) правила роботи групи продовженого дня,
- f) графік роботи школи,
- g) організація їдальні/шкільного буфету,
- h) участь школи у соціальних ініціативах.

2. Навчання та виховання:

- a) екскурсії,
- b) співпраця з громадськими організаціями,
- c) проведення уроків за участі батьків,
- d) виховна програма,
- e) домашні завдання,
- f) спільні заходи батьків і учнів.

3. Шкільний простір:

- a) безпека у школі та навколо неї,
- b) зона відпочинку,
- c) використання шкільної бібліотеки,
- d) ремонт роздягалень,
- e) зменшення стимулів (перевантаження інформацією),
- f) зниження рівня шуму під час перерв.

Як збирати думки? Як виробляти рішення?

"Стіна, що говорить". Проста методика для збору думок і з'ясування емоцій щодо теми, яка обговорюється. На стіні у видному місці школи розміщуються аркуші паперу із запитанням, наприклад: "Що ви думаєте про запропоновані зміни в системі оцінювання?" Поруч лежать маркери та запрошення залишати думки.

Метод дає можливість зберегти відносну анонімність і підвищує відкритість учасників. Він дозволяє виявити загальне ставлення до теми та простежити дискусію між учнями (і вчителями). Також є особливо ефективним на початковому етапі розробки нових рішень, допомагаючи дорослим краще зрозуміти ідеї та думки учнів.

Його також можна використовувати для збору думок батьків, наприклад, після представлення пропозицій на батьківських зборах класу. Важливо забезпечити анонімність тих, хто пише, хоча видимість стіни може розкрити, хто саме залишає свої записи. "Стіна, що говорить" є ефективним інструментом для раннього збору думок і започаткування дискусії в шкільній спільноті.

World Cafe (Світове кафе) – це техніка ефективної співпраці, яку можна використати для залучення батьків до консультацій. У приміщенні розставляють столики, за якими дискутуються різні теми, пов'язані зі справою, що обговорюється, наприклад, Покращення безпеки у школі. На столиках розміщені аркуші паперу з підтемами, такими як фізична безпека, психологічна безпека на перервах чи в Інтернеті. Кожен столик має свого модератора, який записує висловлені думки під час дискусії.

Обговорення складається з раундів, під час яких учасники та учасниці змінюють столики й підтеми, обмінюючись своїми думками та ідеями. Кожен раунд триває визначений час, а модератори столиків ознайомлюють нові групи з висновками попереднього раунду.

Після завершення обговорення на плакатах зібрано значний матеріал із думками й ідеями батьків, який можна використати для подальших дій і рішень у школі. Метод World Cafe дозволяє ефективно обмінюватися думками й залучати батьків до процесу консультацій.

Регулярні зустрічі директора школи з учнями та батьками створюють простір для взаєморозуміння та діалогу. Під час таких зустрічей (варто встановити сталу дату, наприклад, перший вівторок кожного місяця) учні, батьки й директор/ка мають можливість навзаєм дізнатися про перспективи, потреби, виклики один одного.

Директор/ка може вільно піднімати різні аспекти явищ, що спостерігаються у школі, та представляти плани дій. Такі зустрічі сприяють створенню атмосфери довіри й співпраці, а також дають усім сторонам можливість обмінятися думками й поглядами. Регулярні взаємодії між директором/кою, учнями та батьками сприяють кращому розумінню функціонування школи й спільному пошуку рішень.

Експертність

Експертність у процесі налагодження співпраці в школі стосується визнання та використання знань і навичок усіх залучених сторін: учителів, батьків і учнів. Кожна з цих груп привносить унікальні компетентності, які взаємно доповнюють одна одну.

Експертність учителів

Учителі є експертами, які можуть підтримати батьків у таких аспектах:

- **Дидактичному:** учителі володіють знаннями зі своїх предметів і методики викладання. Завдяки цьому вони можуть показувати батькам, як розвивати потенціал дітей і допомагати їм навчатися.
- **Виховному:** класні керівники розуміють етапи психосоціального розвитку учнів, що дозволяє їм зміцнювати батьківські компетентності.
- **Організації співпраці:** учителі часто мають досвід і навички в реалізації різноманітних соціальних ініціатив.

Експертність батьків

Батьки є експертами, які можуть підтримати школу у таких аспектах:

- **Знання дитини:** батьки є фахівцями з індивідуальних потреб, сильних сторін і труднощів своєї дитини. Їхні спостереження допомагають учителям краще адаптувати методи роботи.
- **Виховання:** батьки можуть підтримувати виховний процес, формуючи вдома цінності та установки, які узгоджуються з цілями школи.
- **Участь у процесах прийняття рішень:** як члени батьківських рад, батьки вносять свої знання, уміння та досвід, підтримуючи розвиток школи.

Експертність учнів

Учні є експертами, які можуть підтримати дорослих через:

- **Поділ своїм баченням:** учні найкраще розуміють, як вони сприймають навчання та виховання в школі. Їхні думки є цінними під час планування ефективних заходів для підтримки розвитку молоді.
- **Комунікування своїх потреб і проблем:** молодь добре знає, з якими труднощами та викликами стикаються їхні однолітки; вони здатні дуже точно діагностувати ситуацію.
- **Ініціативність і креативність:** молоді люди мислять нестандартно, пропонують свіжі ідеї та підходи, які є відповіддю на визначені потреби і проблеми.

Експертність цих трьох груп найефективніше працює, коли кожна з них:

- Ділиться своїми знаннями та досвідом.
- Співпрацює в дусі партнерства, визнаючи цінність внеску інших сторін.
- Залучається до діалогу та спільного вирішення проблем.

Завдяки визнанню експертності вчителів, батьків і учнів школа стає місцем, де кожен почувається важливим і компетентним членом спільноти. Це зміцнює довіру, мотивацію та залученість до розвитку всієї шкільної спільноти.

04 Рік співпраці з батьками

Вересень: Познайомся з батьками

Співпрацю з батьками варто почати з організації заходів, що сприятимуть кращому знайомству батьків між собою. Це також нагода для Тебе поспілкуватися з опікунами учнів у невимушеній атмосфері на теми, не обов'язково пов'язані зі школою.

Коли організувати заходи?

Інтеграційні зустрічі для батьків, учнів і вчителів доцільно проводити на початку навчального року. Їх можна повторювати під час інших подій, таких як святкові дні або тематичні заходи.

Хто відповідає за організацію?

Це питання слід вирішити спільно між учителями, батьками та учнями. Для зміцнення співпраці найкраще, щоб ці події організовувалися разом. Категорично не рекомендується брати всю відповідальність виключно на себе як учителя, оскільки це може призвести до таких ризиків:

- Моделювання односторонньої комунікації (учитель лише інформує про план інтеграції та свої очікування від інших).
- Фрустрація вчителя, пов'язана з перевантаженням обов'язками щодо анімації спільного часу.
- Відсутність можливості у батьків і/або учнів впливати на формат інтеграції.

ДОБРІ ПРАКТИКИ:

Сплав на каяках: на початку навчального року батьки організують сплав на каяках і запрошують класних керівників. Сплав можна провести на вихідних або ввечері у будній день. Захід завершується біля вогнища, де учасники грають у шаради, співають пісні та невимушено спілкуються про плани на новий рік.

Організація Дня дитини: батьки разом із вчителями організують різні станції із завданнями. Діти разом із дорослими беруть участь у веселоощах. Спільне планування та проведення таких ігор створює умови для автентичної співпраці між дорослими.

Тематичні майстеркласи: під час таких майстеркласів усі сторони перебувають у партнерських стосунках. Учні можуть побачити, як їхні батьки та вчителі також розвивають нові навички й отримують нові знання. Приклади: кулінарні, спортивні, мовні майстеркласи, малювання тощо.

Інтеграційні ігри: якщо немає можливості організувати перелічені вище заходи, можна заохотити батьків до діяльності, що сприяє співпраці, під час зустрічей у школі з використанням простих ігор та забав, як-от Tower of Power чи Marshmallow Challenge.

Вересень – жовтень: Допоможи батькам зорганізуватися

Покажи батькам, чому вони важливі

Багато батьків не знають, чи можуть вони брати участь у житті школи, а якщо можуть – то як. Значна частина з них має неприємні спогади зі своїх шкільних років. Коли вони приходять до школи в ролі батьків, часто згадують негативний досвід, пов'язаний з неуспішністю, стосунками з вчителями тощо. Тому важливо показати батькам, що вони бажані в школі і мають цінні ресурси, які можуть підтримати вас у спільній пригоді, якою є навчання та виховання молодих людей.

Для цього варто створити короткий путівник для батьків, який пояснить, як вони можуть ініціювати діяльність і брати участь в активностях на благо вашої шкільної спільноти.

Путівниками для нових батьків можуть бути ті батьки, які вже є частиною вашої школи. Це необов'язково саме вчитель має демонструвати, як долучатися до життя школи, і заохочувати до цього. Якщо можете, делегуйте це завдання саме батькам.

Встановіть правила комунікації

Щоб уникнути непорозумінь і розчарувань, варто заздалегідь встановити правила комунікації між батьками та вчителями. На що слід звернути увагу?

- Як подавати пропозиції щодо діяльності?
- Як інформувати про свої/класні потреби та проблеми?
- Якими засобами комунікувати?
- Де шукати допомоги у справах виховання?
- Де можна знайти шкільні документи та інші корисні матеріали?
- Як часто відбуваються зустрічі батьків з учителями, класними керівниками?

Завдяки чітким правилам комунікації буде легше уникнути непорозумінь і це сприятиме більшому залученню батьків до шкільного життя.

Жовтень - листопад: Підтримай батьків у діагностиці потреб і проблем

Одним із основних завдань батьківської ради є подання пропозицій і висловлення думок щодо різних питань, пов'язаних зі школою. Для того, щоб робити це ефективно, важливо, аби батьки змогли визначити потреби та проблеми, які вони помічають у школі. Для цього використовують різноманітні методи діагностики й збору спостережень батьків:

Світве кафе можна організувати під час зустрічі батьківської ради або зборів із класним керівником. Запитання, на які групи за столиками будуть шукати відповіді, можуть бути як загальними, так і дуже конкретними (якщо потрібно детальніше розглянути певну тему), наприклад:

- Загальні: які ви помічаєте потреби/проблеми, пов'язані з:
  - шкільним простором;
  - організацією роботи групи продовженого дня;
  - безпекою;
  - дидактикою;
  - співпрацею у школі.
- Конкретні: які проблеми ви помічаєте, пов'язані з безпекою:
  - психологічною;
  - фізичною в школі;
  - фізичною поза школою;
  - в Інтернеті.

Стіна, що говорить (докладно описана в розділі "Участь"), як і світве кафе, може бути застосована під час засідання батьківської ради або зборів із класним керівником. Вона дозволяє зібрати думки щодо однієї обраної теми без уточнюючих запитань, наприклад:

- Які головні виклики пов'язані з безпекою в школі?
- Що можна покращити в комунікації з батьками?
- Що, на вашу думку, потребує вдосконалення у школі?

Онлайн-інструменти – наприклад, спільний Гугл-документ, у якому кожен батько чи мати може додати свої пропозиції. Важливо, щоб вони були належно категоризовані й відповідали визначеним критеріям, наприклад:

- Розподіл за категоріями: виховні, дидактичні, організаційні питання.
- Критерії:
  - Загальношкільні питання (для ради школи) або для всього класу (для ради класу).
  - Пов'язані з конкретною проблемою, а не з особою.
  - Висловлені з повагою до інших.
  - З орієнтацією на вирішення проблеми та добрими намірами.
  - За можливості з попереднім визначенням масштабу потреби/проблеми та її охоплення (скільки осіб стосується).

Для ефективної комунікації та належних дій важливо, щоб зібрані пропозиції були передані представникам школи. Вони, у свою чергу, повинні якнайшвидше та обґрунтовано відповісти, вказавши: що можна виконати, де потрібна допомога батьків, що неможливо реалізувати та чому.

Визначення батьками потреб і проблем, які вони помічають у школі, не є проявом упереджених вимог, а способом ефективного управління школою. Чим швидше працівники школи дізнаються, що турбує батьків, тим легше вони зможуть вирішити потенційні труднощі чи загрози.

Листопад – квітень: Підсилюємо діяльність батьків

Школа – це не лише місце формування ключових компетентностей учнів, але й батьків. Варто підтримувати їхні низові ініціативи. Важливо, щоб такі ініціативи мали зрозумілі для всіх цілі, чіткий план дій та графік реалізації.

Допоможи батькам у промоції їхньої ініціативи серед інших дорослих і учнів. Якщо це необхідно, підкажи, покажи, як це робиш ти. Чимало ідей батьків можуть бути підтримані учнівським самоврядуванням. За можливості заохочуй батьків до співпраці з представництвом учнів. Можливо, знадобиться твоя допомога в організації спільної зустрічі.

Ініціативи батьків слід розглядати як шанс для розвитку школи, навіть якщо на перший погляд вони здаються нереальними або не є для вас пріоритетними. Є велика ймовірність, що вони стануть поштовхом до цінних змін або виявлять нові напрями розвитку школи.

ПРИКЛАДИ ІНІЦІАТИВ БАТЬКІВ:

Обговорення правил оцінювання поведінки (наприклад, організація шкільної дискусії на цю тему, збір пропозицій, подання їх на розгляд педагогічній раді).

Організація шкільних подій (наприклад, планування та проведення Дня дитини, Дня вчителя, Дня діалогу – учні можуть вести обговорення на обрану тему з батьками).

Сталий розвиток школи (ініціативи, спрямовані на те, щоб зробити школу екологічно відповідальною, наприклад, економія води, використання екологічних матеріалів, проведення занять на тему зменшення споживання, підтримки місцевих виробників).

Спільний ремонт приміщень школи (наприклад, проєктування разом із учнями та спільне облаштування зони відпочинку чи простору для учнівського самоврядування).

Розробка та подання організаційних пропозицій до органу управління (наприклад, зміна розкладу громадського транспорту відповідно до часу початку занять, додаткові позакласні заняття, профілі класів, розширення переліку іноземних мов, які викладаються).

Травень – червень: Святкуй з батьками

Завершення кожної діяльності варто підсумувати і відзначити. Однак, саме завершення навчального року повинно бути періодом рефлексії і святкування. Заохоть батьків до зосередження на тому, чого вони досягли в минулому році, чого навчилися (про себе, про дітей, про школу, і т.д.), а що ще попереду. Це добрий момент на зустріч з дирекцією школи, педагогічною радою, щоб спільно подякувати собі за працю, обміркувати, як використати попередній досвід в наступному навчальному році.

Це також чудова нагода для обговорення співпраці з учнівським самоврядуванням. Добре, аби батьки вислухали рефлексії молоді.

Подбай, аби школа належно оцінила внесок батьків. Тим самим ти моделюєш культуру вдячності серед молоді та дорослих. Про те, як це робити, дізнаєшся більше в частині "Обговорення".

ІДЕЯ ДЛЯ ПІДСУМКУ:

Вісь часу

Намалюйте вісь часу, що зображає попередній навчальний рік. Зазначте на ній місяці. Учасники зустрічі на стікерах записують найважливіші події, які запам'яталися їм (можете заздалегідь підготувати фотографії цих подій). Розміщують їх у відповідному місці осі. Наступним кроком є дописування біля певних подій, чого я навчився/лася, як я тоді почувався/лася.

Мережа

Станьте у коло. Обрана особа (наприклад, ім'я якої починається на А) кидає клубок людині, якій хотіла б за щось конкретно подякувати. Далі людина, яка отримала клубок, вибирає наступну, кому дякує, і кидає клубок. Наступні учасники повторюють дію, поки кожна людина не буде “обдарована” подякою. Кожен, хто отримав клубок, тримає його частину — таким чином, на кінець активності утвориться мережа з ниток, що поєднує всіх учасників.

05 Спільні заняття з класними керівниками – розвиваємо компетентності учнів та батьків

Цінності

Цінності, які ми сповідуємо, формують наші погляди та є прихованою основою для рішень, які ми приймаємо. Часто вони можуть призводити до непорозумінь або конфліктів із людьми, у яких інша ієрархія цінностей. Вони також впливають на наші емоції, спосіб сприйняття інших та самооцінку.

Працюючи з новим класом, варто ознайомитися із системою цінностей як учнів, так і їхніх батьків. Це допоможе краще зрозуміти їхні погляди та поведінку, а також ефективніше планувати виховні заходи.

Реалізація цього сценарію дасть тобі змогу дізнатися ієрархію цінностей батьків та зрозуміти, наскільки вони узгоджуються із цінностями, прийнятими в школі[6].

[6] Сценарій розроблений на основі матеріалів, доступних на сайті www.kursnarelacje.pl

Сценарій батьківських зборів

Тема: Цінності, або Про приховані мотиви нашої поведінки

Час: 40 хвилин (+ можливе продовження на додаткові 40 хв.)

Після зустрічі батько/мати:

- Знає, які переваги дають розмови з дітьми про цінності.
- Усвідомлює, що важливо дотримуватися узгодженості між тим, що говориться, і тим, що робиться.

Методи:

- дискусія,
- аналіз ситуації.

Вступна фаза [5 хв.]

Розпочни зустріч із привітання батьків. Далі представ мету зборів, щоб усі учасники розуміли, чого можуть очікувати та які теми будуть обговорюватися.

Робота в групах:

Батьки об'єднуються у малі групи, по кілька осіб у кожній. Кожна група отримує один із п'яти описів ситуацій (додаток № 1). Учасники ознайомлюються зі змістом опису, а потім обговорюють, які цінності декларувала представлена сім'я та які цінності фактично були притаманні їй у житті.

Після завершення вправи попроси батьків представити висновки, які вони зробили. У разі потреби задай допоміжні питання:

- Які цінності декларували батьки?
- Про які цінності вони говорили своїм дітям?
- Чим вони фактично керувалися у житті? Що було для них справді важливим?
- Як невідповідність між тим, що говорять, і тим, що роблять дорослі, впливає на дітей?

Заохоть батьків поділитися власним досвідом і роздумами щодо того, як їхні декларації співвідносяться з їхніми повсякденними діями.

Далі роздай кожному з батьків список цінностей і попроси обрати п'ять найважливіших, на основі яких вони намагаються приймати рішення. Запропонуй їм написати, як ці цінності реалізуються вдома.

Задай допоміжні питання:

- На основі яких дій або їхньої відсутності інші члени сім'ї можуть побачити, що ця цінність є важливою для тебе?
- Чи існує ризик того, що інші можуть сплутати цю цінність із якоюсь іншою?

У формі короткої сфокусованої бесіди вкажи на роль моделювання у вихованні, наголошуючи, що саме дорослі своїми вчинками демонструють, що є цінним для них та їхньої родини.

Наприкінці продемонструй цінності, якими керується школа у роботі з учнями (вони зазначені у шкільних документах). Проведи розмову:

- Які з цих цінностей батьки вважають особливо важливими?
- Чи узгоджуються ці цінності із сімейними системами цінностей?
- На думку батьків, чи бракує якихось цінностей? Яких саме?

Підсумкова фаза [10 хв.]

Розкажи про домашнє завдання для батьків, пояснивши його мету: Обговорить, які цінності є важливими у вашій родині. Поміркуйте, як саме ви втілюєте їх у життя.

Опишіть це у формі сторінки з щоденника (дитина разом із батьком/матір'ю описують подію/події, які свідчать про реалізацію цих цінностей) або зробіть фотографії, що ілюструють втілення цих цінностей. На уроці ми разом прочитаємо описи та переглянемо зроблені фотографії.

Додаток № 1. Карта цінностей

Автентичність	Безпека	Вільний час
Емпатія	Почуття гумору	Креативність
Кохання	Незалежність	Відповідальність
Відкритість	Правдивість	Дружба
Радість	Розвиток	Щастя
Толерантність	Свобода	Довіра
Здоров'я		

Додаток № 2. Описи історій

1. Мама і Майя

Ми представляємо історію мами та її доньки Майї. Проаналізуйте, які пріоритети для мами є важливими та на яких цінностях вона базує свої дії.

Під час сімейної зустрічі темою розмови було виховання дітей. Мама Майї підкреслила, що цінує м'які навички – вона хоче, щоб її донька була самостійною, вміла будувати стосунки та ефективно справлятися зі стресом. Натомість Майя зізналася, що в лицеї хоче мати багато друзів. Після довгої зустрічі вони пізно повернулися додому.

Наступного ранку мама допомогла Майї підготуватися до школи – переконалася, що все спаковано, і запитала про проект із географії. У результаті вона відвезла доньку до школи буквально перед початком занять. Увечері, переглядаючи електронний журнал, мама помітила, що Майя має три задовільні оцінки, які можуть ускладнити вступ до омріяного лицею. У відповідь вона розробила план надолуження прогалин і попросила доньку оцінити, чи зможе вона його виконати.

2. Тато і Кирило

Ознайомтеся з історією Кирила та його тата. Поміркуйте, які цінності важливі для тата та якими принципами він керується.

Наприкінці канікул тато і Кирило вирушили у веломандрівку. Під час розмови Кирило зізнався, що не хоче повертатися до школи, побоюючись нових предметів, таких як хімія та фізика. Тато намагався його підбадьорити, сказавши:
– Найважливіше – це зрозуміти основи. Якщо виникнуть труднощі, я завжди можу тобі допомогти.

Кирило відповів:

– Може, й так, але Гриць із восьмого класу каже, що хімія дуже складна. Ніхто не може з нею впоратися.

На це тато зауважив:

– Оцінки не такі вже й важливі. Головне – це те, що ти дійсно вмєєш. У майбутньому ніхто не питатиме, що ти отримав із хімії в сьомому класі.

– Зрозумів... – відповів Кирило.

Тато завершив розмову, заспокоївши сина:

– Не хвилюйся заздалегідь, ми впораємося разом.

Через два місяці тато Кирила переглянув його оцінки з хімії та побачив, що вони складаються переважно з одиниць і трійок. Він покликав сина й запитав:

– Кирило, що відбувається, чому в тебе такі оцінки з хімії?

– Трійки я отримую за контрольні. Це одні з найкращих оцінок у класі, бо вчитель дуже вимогливий. Одиниці – за невиконані домашні завдання, – відповів Кирило.

Тато уточнив:

– Але трійки, мабуть, не означають, що ти все розумієш. Чому ти не виконуєш домашніх завдань?

– Думаю, що я це знаю, а завдання нудні – лише зошит із вправами. До того ж у мене немає часу, бо я більше зосереджуюся на читанні художніх творів з літератури. Її дуже багато, – пояснив Кирило.

– Це чудово, що ти читаєш, але якщо так буде далі, у табелі побачиш двійку. Це початкова школа, а не університет, щоб ти сам обирав, що вивчати, – прокоментував тато.

3. Мама й Іван

Ознайомтеся з історією мами та Івана. Поміркуйте, які цінності важливі для мами та чим вона керується, ухвалюючи виховні рішення.

Іван готує проєкт із історії – разом із другом Марком він планує зняти фільм про війни XVII століття. Мама пишається сином, радіє його самостійності й зацікавленості в організації проєкту. Однак коли заходить мова про поїздку до Марка, мама починає хвилюватися:

– Я приїду за вами після уроків і відвезу до Марка, а тато тебе забере, коли буде повертатися з магазину, – пропонує мама.

Іван заперечує:

– Марко сам їздить додому. Не треба за нами приїжджати.

Мама нагадує:

– Марко живе далеко, в іншому районі. Ти ще ніколи не їздив автобусом так далеко.

– Але я буду не сам, а з Марком. Хочу поїхати сам, – наполягає Іван.

Мама зрештою поступається в питанні доїзду, проте просить:

– Дай знати, як тільки будете на місці. Скажи, о котрій годині тато має тебе забрати?

Іван знову заперечує:

– Нехай не приїжджає. Я сам повернуся.

– Ні, це виключено, – відповідає мама. – Зима, темно. Я не відпущу тебе самого.

Іван намагається переконати маму:

– У мене є прямий автобус. Усі в моєму класі їздять самі.

Мама залишається непохитною:

– Тато зустрине тебе на зупинці.

– Ні, це сором. Ще й буде тримати мене за руку?

Мама завершує розмову:

– Не кричи. Ми просто хвилюємося за тебе.

4. Тато і Юлія

Ознайомтеся з історією тата та Юлії. Поміркуйте, які цінності важливі для тата та чим він керується, ухвалюючи виховні рішення.

Сьогодні іменини Дмитра, з нагоди яких вся родина запрошена на обід до дядька.

Юлія, звертаючись до тата, заперечує:

– Я не хочу йти до дядька. У мене багато домашніх завдань.

Тато відповідає з іронією:

– Раптом згадала про навчання? Ми йдемо.

– Благаю, я ж не мушу йти, правда? – Юлія намагається відмовитися.

Однак тато рішуче каже:

– Мусиш. Це наша родина, а дядько завжди цікавиться тобою.

Юлія неохоче продовжує:

– Терпіти не можу його питань, чи є в мене хлопець!

Тато намагається злагодити ситуацію:

– Це ж просто жарти.

Юлія не здається:

– І ще ці порівняння з Марією, яка така талановита – танцює, грає в теніс і має чудові оцінки. Тим часом у мене завтра контрольна з біології, і я маю дочитати повість.

Скажіть, що я захворіла.

– Це виключено, – завершує тато. – Ми рідко з ними бачимося. Одягайся.

Юлія намагається востаннє:

– Марія ж на твої іменини не приходила.

– Бо в неї було тренування. Не сперечайся, просто готуйся, – завершує тато.

На обіді дядько, як і передбачала Юлія, питав про її особисте життя та успіхи в навчанні. Проте він зазначив, що для його доньки Марії найважливіше – робити те, що вона вважає правильним, а в їхній родині цінується автентичність, і нікого ні до чого не змушують. Тато Юлії погодився з цим, додавши, що на тренінгу на роботі дізнався, наскільки важлива незалежність у формуванні мотивації.

5. Роман і батько

Ознайомтеся з історією Романа і його батька. Поміркуйте, які цінності важливі для батька та чим він керується, ухвалюючи виховні рішення.

Батько Романа щодня бігає, готуючись до марафону. Він розповідає сину про важливість постановки цілей та їх наполегливого досягнення:

– Коли маєш мету, то намагаєшся її досягти. У цьому процесі важливі зусилля, які ти докладаєш, старання, самопожертва. А в кінці отримуєш задоволення. Так само, як я, коли зайняв 60-те місце на останньому забігу. Я радів, що добіг.

Раптом до квартири забігає старший син – Роман:

– Подивіться, я отримав чотири бали з історії!

– Що за досягнення, – каже батько. – Ти ж так багато вчився. Ми разом повторювали.

Ти був підготовлений. А чому не п'ятірка?

Обговорення

Цінування приносить взаємну користь: людині, яку цінують, це дозволяє відчутти свою значущість, а тому, хто цінує, – побачити позитивні сторони життя. Завдяки цьому ми будемо відчуття власної важливості, мотивацію дбати про стосунки та радіти дрібницям у повсякденному житті.

Жест цінування – це повідомлення: «Я тебе бачу. Твої дії для мене важливі та цінні. Я радію тому, що ти робиш, і хочу, щоб ти це знав/знала». Такі висловлювання підтримують молодих людей (а також батьків і вчителів) у думці: «Я – нормальний такий, який є», що стає основою їхньої самооцінки.

Як зазначав Еспер Юул, усі люди мають базову потребу бути важливими для інших. Йдеться не про винятковість чи видатні досягнення, а про усвідомлення, що ми цінні в очах людей навколо. Тому здатність цінувати є ключовою для будь-яких стосунків.

Реалізуючи цей сценарій, ти покажеш батькам, наскільки важливу роль відіграє цінування у розвитку молодих людей і зміцненні їхньої мотивації. Навчиш відрізняти цінування від похвали, допоможеш учням і батькам набути навичок взаємного цінування, створюючи простір, у якому вони зможуть помічати й цінувати свої сильні сторони[7].

Сценарій батьківських зборів

Тема: Цінування, або Побудова фундаменту для адекватного почуття власної гідності

Час: 40 хвилин (+ можливе продовження на додаткові 20 хв.)

Мета:

Після зборів батько/мати:

- розуміє значення почуття власної гідності у дитини,
- вміє цінувати дитину.

Методи:

- дискусія,
- мінілекція,
- аналіз ситуації.

Форми:

- індивідуальна,
- групова,
- командна.

[7] Сценарій розроблений на основі матеріалів, доступних на сторінці www.kursnarelacje.pl

Вступна фаза [5 хв.]

Розпочни збори з привітання батьків. Далі озвуч мету зустрічі, щоб усі учасники розуміли, чого очікувати і які теми будуть обговорюватися.

Фаза реалізації [25 хв.]

Об'єднай батьків у декілька груп. Кожній групі роздай аркуш паперу або фліпчарт і попроси намалювати велику валізу (або підготуй такий малюнок заздалегідь). Поясни, що валіза символізує набір якостей, які їхні діти мають взяти з собою у життєву подорож. Батьки вписують у валізу цінності, вміння та риси характеру, які хочуть передати своїм дітям. Попроси групи представити результати своєї роботи.

Підкресли, що почуття власної гідності є ключовим елементом, на основі якого формуються наші ставлення до себе та навколишнього світу. Поясни, що добре розвинене почуття власної гідності дозволяє приймати себе і заслуговувати на повагу – як власну, так і від інших – незалежно від слабких чи сильних сторін. Зазнач, що мудре вміння цінувати є одним із інструментів, які сприяють розвитку цього почуття.

Роздай батькам описи ситуацій (додаток №1) і попроси їх проаналізувати. Заохочуй до роздумів над впливом батьківських висловлювань на формування ставлення дитини, особливо в контексті розвитку її почуття власної гідності. Потім запроси до обговорення, щоб батьки поділилися своїм досвідом у спілкуванні з дітьми та висновками з аналізу.

Представ батькам короткий огляд технік цінування (додаток №2). Покажи, як ефективно використовувати цінування у щоденних стосунках із дітьми.

Підсумкова фаза [10 хв.]

На завершення розкажи батькам про домашнє завдання та поясни його мету: Протягом наступного тижня практикуйте взаємне вміння цінувати. Робіть це з розумом – пам'ятайте, що важливо висловити свої почуття і конкретно сказати, за що саме ви цінуєте іншу людину.

Додаток № 1. Опис ситуації

1. Оцінки

Прочитай опис ситуації та два приклади цінування. Поміркуй, як повідомлення батьків можуть впливати на ставлення дитини та її почуття власної гідності.

Назар, будучи учнем 7 класу, мав серйозні проблеми з навчанням. Йому потрібно було надолужити багато домашніх завдань і покращити результати з контрольних, особливо з математики. Незважаючи на велике навантаження з інших предметів та додаткових занять, він вирішив надолужити прогалини. Назар поговорив з учителем, пояснив свою ситуацію і узгодив план здачі робіт.

Разом із батьками вони створили розклад, в якому визначено, що і в які терміни повинно бути виконано. Назар міг розраховувати на підтримку батьків, які допомагали йому з важкими завданнями, коли він цього потребував. Нарешті настав день написання контрольної з геометрії. Після завершення Назар повернувся додому.

Версія 1 розмови тата з сином

-Як все пройшло?

-Отримав шість балів.

-О, чудово! Молодець! Добре, що вдалося здати. Я ж казав, що якщо постарашся – будуть результати.

-Так, ти мав рацію.

Версія 2 розмови тата з сином

-Як у тебе пройшло?

-Отримав шість балів.

-Які завдання були для тебе найпростіші?

-Найкраще вийшло з обчисленням площ. Я пам'ятав формулу для трикутника.

-Добре, що ти запам'ятав формули і зміг впоратися з цими завданнями. Бачу, що ти часто їх повторював і зробив багато завдань. Ти був наполегливий, а зараз бачиш результати.

-Дякую, тато!

2. Волонтерство

Прочитай опис ситуації та два приклади цінування. Поміркуй, як повідомлення батьків можуть впливати на ставлення дитини та її почуття власної гідності.

Оксана є ученицею 6 класу. Вона вирішила організувати з подругами ярмарок, доходи з якого підуть на допомогу притулку для бездомних тварин. Протягом двох тижнів вона інтенсивно готувалася: зробила плакати з оголошенням, разом з класним керівником і іншими учнями визначала, хто і що принесе на ярмарок. Вона сама спекла тістечка та підготувала кілька браслетів. В день події вранці вона перевірила, чи все готово. Остаточний результат перевершив її очікування – вдалося зібрати 23 500 гривень. Після завершення ярмарку приїхала її мама.

Версія 1 розмови мами з донькою

-Оксано, як у тебе все пройшло?

-Чудово, вдалося зібрати понад двадцять тисяч гривень! Було багато людей, всі були задоволені та усміхнені. Тільки тепер я дуже втомлена.

-Вітаю! Молодець, чудова робота. Я знала, що ти впораєшся. Ти завжди все робиш ідеально. Ходімо, підемо на заслужене морозиво.

Версія 2 розмови мами з донькою

-Оксано, як у тебе все пройшло?

-Чудово, нам вдалося зібрати понад двадцять тисяч гривень! Було багато людей, всі були задоволені та усміхнені. Тільки тепер я страшенно втомлена.

-Я бачила, що панувала чудова атмосфера.

-Так, було справді багато подій. Багато людей виставляли свої вироби, а ще більше їх купували. Тістечка розкупили за 10 хвилин. За кожен браслет я отримала 200 гривень.

-Вітаю! Я захоплююсь, як ти все організувала. До того ж ти ще знайшла час для приготування тістечок і браслетів. Це справді демонструє чудову організацію і мотивацію. І дякую, що дозволила мені підтримати притулок – я купила у Івана останні два вафлі. Хочеш одну?

3. Турбота про молодших братів і сестер

Прочитай опис ситуації та два приклади цінуння. Поміркуй, як повідомлення батьків можуть впливати на ставлення дитини та її почуття власної гідності.

Вихідні, а тато поїхав у відрядження. Мама залишається вдома з двома синами і просить старшого Михайла, щоб він попклувався про молодшого Лесика. Михайло спершу неохоче береться до завдання. Мама пояснює, що їй треба приготувати обід і прибрати квартиру. Михайло зрештою погоджується запропонувати братові спільну гру – вони грають у футбол, а потім складають кубики. Спочатку гра не йде гладко, виникають сварки, але Михайло врешті-решт віддає м'яч Лесику і дозволяє йому будувати замок з кубиків, хоча сам він хотів би побудувати літак. Коли Лесик починає плакати, Михайло його обіймає і допомагає йому скласти пазли.

Версія 1 розмови мами з сином

-Михайле, дякую, що попклувався про Лесика. Ти чудово впорався. Ти справді хороший брат. Лесик завжди може на тебе розраховувати.

-Не так уже й погано було, я впорався.

Версія 2 розмови мами з сином

-Михайле, дякую, що попклувався про Лесика. Завдяки цьому я змогла приготувати обід і прибрати ванну. Як ти провів цей час?

-Нормально, не так уже й погано було.

-Я дуже ціную, що ти допоміг мені і піклувався про Лесика, особливо враховуючи, що, напевно, ти б хотів робити щось більш цікаве для себе.

1. Висловлюй вдячність

Завжди кажи, за що ти вдячний/на. Цінуй допомогу в різних справах, таких як піклування про братів і сестер чи прибирання вдома. Ти також можеш дякувати за нагадування про приємні моменти, за залученість у виконання завдань, навіть якщо вони не завершилися успіхом. Важливо показати, що ти помічаєш зусилля, а не лише результати.

2. Звертай увагу на процес, а не тільки на результат

Звертай увагу на те, через що твоя дитина мала пройти, щоб досягти мети. Цінуй зусилля, набуті навички чи способи подолання емоцій, які супроводжували цей процес. Так ти показуєш, що шлях до мети має таку ж цінність, як і сам результат.

3. Говори про свої почуття

Ділись з дитиною своїми емоціями. Пояснення того, що ти відчуваєш, допоможе їй зрозуміти, як різні події впливають на наші емоції, і навчить розпізнавати причини своїх реакцій.

civis.